

УДК 342.2

В. П. Кононець

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ**СПЕЦИФІКА КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ**

Актуальність теми. Досягнення мети побудови в Україні правової європейської держави багато в чому залежить від того, чи буде належне нормальне функціонування так званої третьої влади – судової системи. Зараз діяльність останньої здійснюється в дуже важкий для України час: економіка країни в занепаді, тривають бойові дії на Сході країни, соціально-політична нестабільність, система підготовки та особливо перепідготовки суддівських кадрів буксує, судді перевантажені справами, не працює належний механізм, передбачений законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», через що суб'єкти кримінально-процесуальної діяльності підлягають протиправному тиску, погрозам, насиллям тощо. У результаті правосуддя не виглядає досконалим надійно забезпечуючим захист прав і законних інтересів громадян, суспільства та держави.

У державі, яка проголошує, що права і свободи людини і громадянина визначають сенс, зміст і застосування законів, діяльність законодавців та виконавчої влади, місцевого самоврядування, правових, судових органів, правосуддя набуває особливого значення, стає важливим гарантом прав і свобод. Проте виконуюче дуже важливе завдання правосуддя саме потребує охорони, у тому числі і за допомогою кримінально-правових заходів, тому що вчинювані кримінальні правопорушення у сфері діяльності правосуддя за своїми наслідками порівняні з найбільш тяжкими злочинами.

У структурі офіційно зареєстрованої злочинності посягання проти правосуддя не займає значного місця. У статистичних звідомленнях їм, як правило, не присвячується окрема стрічка на папері. Але вряд чи можна вважати помилковим ствердженням, що рівень латентності подібних кримінальних правопорушень є достатньо високим. Можна стверджувати, що однією з умов збереження невідповідності між опублікованими даними про кримінальні правопорушення проти правосуддя і дійсним положенням речей є того ж роду суспільно небезпечні діяння, нерідко залишаються безкарними. Дійсність кримінально-правових засобів захисту правосуддя багато в чому залежить від того, наскільки чітко визначені законодавцем підвалини і умови їх виконання. Однак в регламентації відповідальності за даного роду зло-

чини в наявності, на наш погляд, істотні недоліки, які нерідко заважають реалізації положень кримінального закону у відповідності з його сенсом.

Виконання судових рішень завжди було великою проблемою для вітчизняного правосуддя. Тривалі терміни, зайве формальні вимоги, обмежені можливості для стягувача і боржника впливати на виконавче провадження і багато іншого створювали перешкоди для реального виконання рішень судів по приватноправових справах. Проблема невиконання рішень в Україні стосується не тільки бізнесу, а й усього суспільства в цілому. В самому суспільстві можна знайти початок цієї проблеми. Що стосується поваги до закону, наше суспільство дуже сильно відрізняється від суспільства країн Європейського Союзу. Правовий нігілізм пронизує всі сфери українського життя. Звідси і масові випадки негативного ставлення суспільства до самої судової системи і прийнятих нею рішень, адже не секрет, що багато рішень не виконуються не тільки через слабку систему примусового виконання, але також і через неприйняття відповідачами справедливості прийнятих рішень.

Завданням системи примусового виконання є протидія вказаною вище громадському опору реалізації правосуддя, а звідси і той недостатній інструментарій роботи виконавця – він побудований так, щоб суспільство не змогло дорікати держава в надмірному тиску на своїх громадян.

Для виконання рішення суду держава не пускає в хід усі можливості свого апарату примусу і системи санкцій, а намагається створити умови, коли у боржника прокинеться свідомість і у нього з'явиться воля виконати рішення суду.

Свідченням цього є судова практика щодо захисту прав боржника від надмірно активних дій виконавців. Оскільки на сьогодні Україна є більш інтегрованою в європейський простір, сподіваємося, що розвиток системи примусового виконання рішень в Україні буде відбуватися за допомогою і відповідно до загальноєвропейських стандартів.

Мета статті – з'ясувати особливості кримінального правопорушення за невиконання судових рішень та процесуальний порядок притягнення до кримінальної відповідальності за дані діяння.

Завдання роботи – аналіз положень ст. 382 Кримінального кодексу України (далі – КК), судової практики.

За офіційною статистикою, близько 80% звернень до Європейського суду з прав людини стосується саме проблематики невиконання рішень українських судів, а за статистичними даними, лише 8% судових рішень виконано у 2017 році [1].

У Єдиному державному реєстрі судових рішень, починаючи з 1 січня 2015 року, нами знайдено 4029 судових рішень та вироків, які були винесені суддями кримінальної юрисдикції першої інстанції, з яких 477 – стосовно службових осіб, 37 – вчинені службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, 5 – невиконання службового рішення Європейського суду з прав людини Конституційного Суду України, рішення Конституційного Суду та умисне недодержання висновку Конституційного Суду, а по Дніпропетровській області – 290 судових рішень та вироків [2].

Аналізуючи судову практику кримінальних справ, то в більшості випадків суд приходиться до висновку про винуватість осіб, стосовно яких порушувались кримінальні провадження по факту скоєння злочинного діяння, передбаченого статтею 382 КК України.

Наприклад, Березнівський районний суд Рівненської області, розглянувши у відкритому судовому засіданні в м. Березне кримінальне провадження про обвинуваченого ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_1, уродженця с. Прислуч Березнівського району Рівненської області, жителя АДРЕСА_1, українця, громадянина України, освіта середня спеціальна, не одруженого, не працюючого, раніше судимого 10 липня 2013 року Березнівським районним судом Рівненської області за ч. 2 ст. 125 КК України до покарання у виді штрафу в розмірі 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, 31 жовтня 2013 року ухвалою Березнівського районного суду Рівненської області ОСОБА_4 замінено покарання у виді штрафу на 50 годин громадських робіт, 19 грудня 2013 року відбув призначене судом покарання у виді громадських робіт у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 382 КК України встановив: Згідно рішення Березнівського районного суду Рівненської області від 02 серпня 2013 року з ОСОБА_4 вирішено стягнути на користь комунального закладу охорони здоров'я «Березнівська центральна районна лікарня» Березнівської районної ради грошові кошти в сумі 1063 гривень 06 коп в якості витрат на стаціонарне лікування потерпілого від злочину. З 12 серпня 2013 року ОСОБА_4 добровільно не виконував рішення суду від 02 серпня 2013 року, яке набрало законної сили 13 серпня 2013 року і лише 17 жовтня 2014 року сплатив передбачені вищевказаним рішенням суду кошти, хоча мав реальну можливість виконати рішення суду у передбачений законом термін. Крім того, у період примусового виконання рішення суду, ОСОБА_4 ухилявся від явки до державного вико-

навця за його попереднім викликом та відкрито ігнорував виклики державного виконавця, продовжуючи ухилятися від виконання вищевказаного рішення суду.

В судовому засіданні обвинувачений ОСОБА_4 вину у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 382 КК України визнав повністю та дав детальні показання про час, місце, спосіб та інші обставини умисного невиконання рішення суду, що набрало законної сили. У скоєному щиро розкається, всі докази, зібрані на досудовому слідстві, вважає достовірними і дослідження їх в судовому засіданні недоцільним.

Визнавши недоцільним дослідження доказів стосовно тих фактичних обставин справи, які ніким не оспорується, з'ясувавши правильне розуміння обвинуваченим, іншими учасниками судового розгляду змісту цих обставин, за відсутності сумніву у добровільності та істинності їх позиції, роз'яснивши їм, що у такому випадку вони будуть позбавлені права оспорювати ці фактичні обставини справи у апеляційному порядку, суд вважає вину ОСОБА_4 в умисному невиконанні рішення суду, що набрало законної сили доведеною повністю і його дії органами досудового слідства правильно кваліфіковані за ч.1 ст. 382 КК України.

Призначаючи покарання, суд враховує характер і тяжкість скоєного злочину, який є злочином середньої тяжкості, пом'якшуючі та обтяжуючі обставини, особу обвинуваченого, який позитивно характеризується по місцю проживання, на обліку в лікаря-нарколога та лікаря-психіатра не перебуває, а тому за таких обставин суд приходиться до висновку, що виправлення та перевиховання обвинуваченого можливе без ізоляції від суспільства.

Обставинами, які пом'якшують покарання обвинуваченого, є щире каяття.

На підставі викладеного, керуючись ст. ст. 373, 374 КПК України, засудив: ОСОБА_4 визнати винним у вчиненні злочину, передбаченого ч.1 ст. 382 КК України, призначивши покарання у виді штрафу в сумі 8500 /вісім тисяч п'ятсот/ гривень [3].

Виконання судових рішень в системі заходів із забезпечення захисту прав є на сьогодні одним із найбільш проблематичним питанням в Україні, про що яскраво свідчить практика Європейського суду з прав людини. Основні труднощі в даному випадку виникають з невиконанням судових рішень, прийнятих у рамках цивільних і адміністративних судочинства, так як відповідальність за виконання судових рішень в рамках кримінального процесу лежить на органах державної влади та здійснюється в їхніх інтересах. Виконання таких рішень, як правило, проводиться без зволікань. Навпаки, в рамках цивільних і адміністративних судочинства виконання судових рішень, найчастіше, є завданням учасників процесу.

Згідно зі ст. 430 Цивільного процесуального кодексу України суд допускає негайне виконання рішень у справах про:

- 1) стягнення аліментів – у межах суми платежу за один місяць;
- 2) присудження працівникові виплати заробітної плати, але не більше ніж за один місяць;
- 3) відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, – у межах суми стягнення за один місяць;
- 4) поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного на іншу роботу працівника;
- 5) відібрання дитини і повернення її тому, з ким вона проживала;
- 6) розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб;
- 7) примусову госпіталізацію чи продовження строку примусової госпіталізації до протитуберкульозного закладу;
- 8) встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України;
- 9) надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку;
- 10) видачу або продовження обмежувального припису [4].

Суд, ухвалюючи рішення, може допустити негайне його виконання у разі стягнення всієї суми боргу при присудженні платежів, визначених пунктами 1, 2 і 3 частини першої цієї статті. Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах, вирішуються судом, який розглядав справу як суд першої інстанції, якщо інше не визначено цим розділом. Процесуальні питання, пов'язані з виконанням рішень інших органів (посадових осіб), вирішуються судом за місцем виконання відповідного рішення.

Підставою для виконання суб'єктом державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань судового рішення, що набрало законної сили, є його примірник в електронній формі, надісланий суб'єкту державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань у порядку інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром судових рішень та Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, затверджені Міністерством юстиції України спільно з Державною судовою адміністрацією України (ч. 2 ст. 431 ЦПК України).

За кожним судовим рішенням, яке набрало законної сили, за заявою осіб, на користь яких воно ухвалено, чи прокурора, який здійснював у цій справі представництво інтересів громадянина або держави в суді, видається один виконавчий лист.

Якщо на підставі ухваленого рішення належить передати майно, що перебуває в кількох місцях, або якщо рішення ухвалено на користь кількох позивачів чи проти кількох відповідачів, чи резолютивною частиною рішення передбачено вчинення кількох дій, суд має право за заявою стягувачів видати кілька виконавчих листів, точно зазначивши, яку частину рішення треба виконати за кожним виконавчим листом, або зазначити, що обов'язок чи право стягнення є солідарним.

Виконавчі документи про стягнення судового збору надсилаються судом до органів державної виконавчої служби. Якщо судом було вжито заходів щодо забезпечення позову за заявою осіб, на користь яких ухвалено судові рішення, суд разом із виконавчим листом видає копію документів, які підтверджують виконання ухвали суду про забезпечення позову. Для якомога скорішого вирішення питання з виконання судового рішення може розглядатися питання про тимчасове обмеження боржника – фізичної особи або керівника боржника – юридичної особи у праві виїзду за межі України при виконанні судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб). Дане питання вирішується судом за місцезнаходженням органу державної виконавчої служби за поданням державного виконавця або за місцезнаходженням виконавчого округу за поданням приватного виконавця. Суд негайно розглядає таке подання без виклику чи повідомлення сторін та інших заінтересованих осіб за участю державного виконавця, приватного виконавця. У разі невиконання судового рішення особа, на користь якої вирішено питання має право на оскарження дій чи бездіяльності державного або приватного виконавця до вищестоящего органу чи безпосередньо до суду.

Відповідно до ст. 75 ЗУ «Про виконавче провадження» (далі – Закон) у разі невиконання без поважних причин у встановлений виконавцем строк рішення, що зобов'язує боржника виконати певні дії, та рішення про поновлення на роботі виконавець виносить постанову про накладення штрафу на боржника – фізичну особу у розмірі 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, на посадових осіб – 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, на боржника – юридичну особу – 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та встановлює новий строк виконання. У разі повторного невиконання рішення боржником без поважних причин виконавець у тому самому порядку накладає на нього штраф у подвійному розмірі та звертається до органів досудового розслідування з повідомленням про вчинення кримінального правопорушення.

Для того, щоб зрозуміти яким чином особа може отримати кошти, які на її користь присуджено судом ми повинні звернутись до Закону. Що таке виконавче провадження ми можемо по-

бачити у ст.1 згаданого Закону, а саме виконавче провадження є завершальною стадією судового провадження і примусовим виконанням судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) та представляє собою сукупність дій визначених у цьому Законі органів і осіб, що спрямовані на примусове виконання рішень і проводяться на підставах, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією України, цим Законом, іншими законами та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до цього Закону, а також рішеннями, які відповідно до цього Закону підлягають примусовому виконанню. У ст.3 вказаного Закону примусовому виконанню рішення на підставі таких виконавчих документів як виконавчі листи та накази, що видаються судами у передбачених законом випадках на підставі судових рішень, рішень третейського суду, рішень міжнародного комерційного арбітражу, рішень іноземних судів та на інших підставах, визначених законом або міжнародним договором України; судові накази; ухвали, постанови суддів у цивільних, господарських, адміністративних справах, справах про адміністративні правопорушення, кримінальних провадженнях у випадках, передбачених законом, виконавчих написів нотаріусів; посвідчення комісій по трудових спорах, що видаються на підставі відповідних рішень таких комісій; постанови державних виконавців про стягнення виконавчого збору, постанов державних виконавців чи приватних виконавців про стягнення витрат виконавчого провадження, про накладення штрафу, постанов приватних виконавців про стягнення основної винагороди; постанови органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених законом; рішення інших державних органів та рішень Національного банку України, які законом визнані виконавчими документами; рішення Європейського суду з прав людини з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», а також рішень інших міжнародних юрисдикційних органів у випадках, передбачених міжнародним договором України; рішення (постанови) суб'єктів державного фінансового моніторингу (їх уповноважених посадових осіб), якщо їх виконання за законом покладено на органи та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень.

Відповідно до ст. 5 Закону примусове виконання рішень покладається на органи державної виконавчої служби (державних виконавців) та у передбачених цим Законом випадках на приватних виконавців. Згідно з ч. 2 цієї статті приватний виконавець здійснює примусове виконання рішень, передбачених ст. 3 цього Закону, окрім рішень,

за якими боржником є юридична особа, примусова реалізація майна якої заборонена відповідно до закону (наприклад, якщо підприємство внесено до Переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації).

Відповідно до ст. 10 Закону: заходами примусового виконання рішень є: звернення стягнення на кошти, цінні папери, інше майно (майнові права), корпоративні права, майнові права інтелектуальної власності, об'єкти інтелектуальної, творчої діяльності, інше майно (майнові права) боржника, у тому числі якщо вони перебувають в інших осіб або належать боржникові від інших осіб, або боржник володіє ними спільно з іншими особами; звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інший дохід боржника; вилучення в боржника і передача стягувачу предметів, зазначених у рішенні; заборона боржнику розпоряджатися та/або користуватися майном, яке належить йому на праві власності, у тому числі коштами, або встановлення боржнику обов'язку користуватися таким майном на умовах, визначених виконавцем; інші заходи.

Відповідно до ст. 26 Закону: «Виконавець розпочинає примусове виконання рішення на підставі виконавчого документа, зазначеного у статті 3 цього Закону: за заявою стягувача про примусове виконання рішення; за заявою прокурора у разі представництва інтересів громадянина або держави в суді; якщо виконавчий документ надійшов від суду у випадках, передбачених законом; якщо виконавчий документ надійшов від суду на підставі ухвали про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду (суду іноземної держави, інших компетентних органів іноземної держави, до повноважень яких належить розгляд цивільних чи господарських справ, іноземних чи міжнародних арбітражів) у порядку, встановленому законом; у разі якщо виконавчий документ надійшов від Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. До заяви про примусове виконання рішення стягувач додає квитанцію про сплату авансового внеску в розмірі 2 відсотків суми, що підлягає стягненню, але не більше 10 мінімальних розмірів заробітної плати, а за рішенням немайнового характеру та рішень про забезпечення позову – у розмірі одного мінімального розміру заробітної плати з боржника – фізичної особи та в розмірі двох мінімальних розмірів заробітної плати з боржника – юридичної особи [5].

Реаліями сьогодення є те, що найгострішою проблемою вітчизняного судочинства є саме реальне виконання судових рішень, обов'язковість та невідворотність яких є однією з головних та важливих складових, на яких ґрунтується як авторитет усієї судової влади в Україні, так і верховенство права. У свою чергу, забезпечити цю не-

відворотність призначені різні заходи правового впливу, серед яких, окрім процедури виконавчого провадження в порядку та відповідно до норм Закону важливе місце посідає саме кримінальна відповідальність за умисне невиконання судового рішення, передбаченого статтею 382 Кримінального кодексу (далі – КК) України.

Для початку, аби перейти до практичної сторони, необхідно розібратись із теоретичною стороною даного питання. Перш за все, невиконання судового рішення, передбаченого статтею 382 КК України, є злочином із преюдицією, під яким розуміють таке посягання, кримінальна відповідальність за які настає за умови попереднього притягнення цієї ж особи до юридичної відповідальності іншого виду (наприклад, цивільно-господарської, адміністративної, дисциплінарної).

Конституція України встановлює, що судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України. Ці положення також відображені у статтях 1, 11 Закону України «Про судоустрій України», із уточненням по колу осіб, а саме: судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання усіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, об'єднаннями громадян та іншими організаціями, громадянами та юридичними особами на всій території України [6].

Відповідно до статті 2 Закону примусове виконання рішень покладається на державну виконавчу службу, яка входить до системи органів Міністерства юстиції України. Примусове виконання рішень здійснюють державні виконавці, визначені Законом України «Про державну виконавчу службу».

Проведемо кримінально-правовий аналіз кримінального правопорушення, передбаченого ст. 382 КК.

Відповідно, **об'єктом кримінального правопорушення** є порядок діяльності суду як органу правосуддя, що передбачає точне і своєчасне виконання його рішень.

Суб'єктом кримінального правопорушення з урахуванням спеціальних вимог відповідною частиною статті до суб'єкту злочину виступає:

- фізична особа, проти якої прийнято та винесено судові рішення та зобов'язано вчинити певні дії або утриматись від таких;

- юридична особа в особі посадової особи – керівника, який виступає від імені та в інтересах такої (достатнім доказом чого буде запис із ЄДРПОУ);

- службова особа відповідного державного органу як спеціальний суб'єкт злочину, яка відповідно до повноважень повинна була вчинити дії по виконанню судового рішення або завдяки своїм повноваженням мала можливість перешкодити останньому;

- службова особа, яка займає особливо відповідальне становище.

Предметом кримінального правопорушення за частинами 1-3 ст. 382 КК є судовий акт органів правосуддя (рішення, вирок, ухвала, постанова), який постановлений:

а) судом будь-якої юрисдикції (загальної чи спеціалізованої);

б) судом будь-якої інстанції (першої, апеляційної чи касаційної);

в) судом із будь-якої категорії судових справ (цивільних, господарських, адміністративних, кримінальних) і набрав законної сили;

г) а частиною 4 ст. 382 КК – судовий акт не органів правосуддя України, а рішення Європейського суду з прав людини.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується прямим умислом. Психічне ставлення до наслідків, зазначених у ч. 3 ст. 382 КК, може полягати як в умисній, так і в необережній формі вини. Мотиви кримінального правопорушення можуть бути різними і на кваліфікацію не впливають. У цілому це кримінальне правопорушення є умисним.

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення полягає в одному із таких, альтернативно зазначених у диспозиції діянь, як:

а) невиконання (ухилення від виконання) вироку, рішення ухвали, постанови суду;

б) перешкодження їх виконанню.

За частиною 1 ст. 382 КК склад кримінального правопорушення є формальним, бо його об'єктивна сторона вичерпується вчиненням одного із зазначених у законі діянь – дії (перешкодження) чи бездіяльності (невиконання), і саме з цього моменту кримінальне правопорушення визнається закінченим та набуває тривалого характеру [7].

Невиконання судового акта – це бездіяльність, що полягає у незастосуванні передбачених законом і судовим актом заходів, необхідних для його виконання, за умови, якщо суб'єкт був зобов'язаний і мав реальну можливість виконати судовий акт. Форми (способи) невиконання судового акта можуть бути різними, наприклад, пряма і відкрита відмова від його виконання, тобто висловлене в усній чи письмовій формі небажання його виконати. Невиконання може мати і завуальований характер, коли зобов'язана особа хоча відкрито і не відмовляється від виконання судового акта, але вживає певних зусиль, які фактично роблять неможливим його виконання (умисно не розпечатує пошту, не приймає державного виконавця, направляє документ не за адресою тощо) [8].

Перешкодження виконанню судового акта – це активні дії, які становлять протидію реалізації вимог, що містяться в цьому акті, вчинювану з метою недопущення його виконання, наприклад, підкуп або обман державного виконавця, погро-

зи або насильство щодо нього тощо. Якщо перешкоджання виконанню судового акта пов'язане із вчиненням інших злочинів (наприклад, даванням хабара, застосуванням насильства, знищенням документів), дії винного кваліфікуються за сукупністю злочинів.

За частиною 2 ст. 382 КК карається кримінальне правопорушення із формальним складом, бо встановлюється відповідальність за ті самі діяння, але вчинені спеціальним суб'єктом – службовою особою.

За частиною 3 ст. 382 КК склад кримінального правопорушення може бути як формальним, – коли зазначені у ч. 1 або 2 цієї статті діяння вчиняються:

а) службовою особою, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище (див. п. 2 примітки до ст. 368 КК);

б) особою, раніше судимою за кримінального правопорушення, передбачений цією статтею (спеціальний рецидив) так із матеріальним;

в) заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам і свободам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб (про характеристику цих ознак див. пп. 3 та 4 примітки до ст. 364 КК). У останньому випадку обов'язковою ознакою об'єктивної сторони є причинний зв'язок між діянням та передбаченими у ч. 3 ст. 382 КК наслідками, з моменту настання яких кримінальне правопорушення і визнається закінченим.

За частиною 4 ст. 382 КК карається кримінальне правопорушення із формальним складом, об'єктивна сторона якого вичерпується вчиненням такого діяння, як невиконання службовою особою рішення Європейського суду з прав людини, обов'язковість виконання якого зумовлена Законом України від 17 липня 1997 р., яким ратифікована Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та Протокол № 11 до цієї Конвенції, де зазначено (ч. 1 ст. 46 Конвенції), що Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточне рішення Суду у будь-якій справі, в якій вони є сторонами. Відповідно до вимог статті 17 Закону до виконавчих документів, які підлягають виконанню Державною виконавчою службою України, належать і рішення Європейського суду з прав людини з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р., у ч. 1 ст. 2 якого проголошується, що рішення цього суду є обов'язковими для виконання Україною відповідно до ст. 46 зазначеної Конвенції [9].

Виходячи із формального складу кримінального правопорушення, останній вважається закінченим при невиконанні вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, з мо-

менту закінчення строку, відведеного на виконання відповідного судового акта, а при перешкоджанні виконанню таких – з моменту вчинення дій, що перешкоджають державному виконавцю або іншим особам, уповноваженим на виконання відповідного судового акту, виконати дію.

Цей висновок кореспондується із статтею 90 Закону України «Про виконавче провадження», де в частині 2 статті говориться, що за наявності ознак кримінального правопорушення в діях особи, яка умисно перешкоджає виконанню рішення чи іншим чином порушує вимоги закону про виконавче провадження, державний виконавець складає акт про порушення і звертається до правоохоронних органів із зверненням – поданням (повідомленням) про притягнення особи до кримінальної відповідальності відповідно до закону. За наявності такого звернення правоохоронний орган зобов'язаний порушити кримінальне провадження за статтею 382 КК України [10].

Якщо вже говорити простими словами з практичної точки зору, то суб'єктом звернення виступає фактично і є тільки державний виконавець, який здійснив передбачені законом дії, направлені на примусове виконання судового рішення. Хоча, особиста думка автора полягає також і в тому, що для порушення кримінального провадження за статтею 382 КК України не обов'язково повинно бути невиконання саме судового рішення – за аналогією із поняттям виконавчого документу можливо використовувати також інші виконавчі документи, як от виконавчий напис нотаріуса тощо.

Висновки. Ефективність правосуддя є найважливішим з аспектів демократичного суспільства та належного рівня дотримання основних прав і свобод людини. Виконання судових рішень, будь то у кримінальних справах або у цивільних та адміністративних, є невід'ємною частиною правосуддя. Відповідно своєчасне та належне виконання рішень судових органів є одним з показників ефективності правосуддя тієї чи іншої країни. Проведений автором статті аналіз є досить актуальним і дозволяє виявити як позитивні, так і негативні моменти в діяльності органів щодо виконання судових рішень. Виконання судових рішень завжди було великою проблемою для вітчизняного правосуддя. Тривалі терміни, зайве формальні вимоги, обмежені можливості для стягувача і боржника впливали на виконавче провадження і багато іншого створювали перешкоди для реального виконання рішень судів по приватноправових справах. Проблема невиконання рішень в Україні стосується не тільки бізнесу, а й усього суспільства в цілому. В самому суспільстві можна знайти початок цієї проблеми. Що стосується поваги до закону, наше суспільство дуже сильно відрізняється від суспільства інших країн Європи. Правовий нігілізм пронизує всі сфери нашого життя.

Література

1. Проблеми виконання судових рішень досі актуальні. URL: <https://sud.ua/ru/news/sud-info/111380-problemi-vikonannya-rishen-sudiv-dosi-aktualni> (дата звернення від 24.11.2017).
2. Єдиний державний реєстр судових рішень.
3. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/42267923>.
4. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
5. Закон України «Про виконавче провадження». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>.
6. Закон України «Про судоустрій та статус суддів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.
7. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
8. Санкція – не панацея від невиконання рішень. URL: [https://yur-gazeta.com/publications/practice/vikonavche-provadhennya/sankciyi--ne-panaceya-vid-nevikonanih-rishen.html#:~:text="](https://yur-gazeta.com/publications/practice/vikonavche-provadhennya/sankciyi--ne-panaceya-vid-nevikonanih-rishen.html#:~:text=)
9. Виконання рішень суду про стягнення коштів з державного підприємства (нарахованої, але несплаченої заробітної плати). URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/>.
10. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>.

Анотація

Коновець В. П. Специфіка кримінальної відповідальності за невиконання судових рішень. – Стаття.

Актуальність статті полягає в тому, що досягнення мети побудови в Україні правової європейської держави багато в чому залежить від того, чи буде належне нормальне функціонування так званої третьої влади – судової системи. Зараз діяльність останньої здійснюється в дуже важкий для України час: економіка країни в занепаді, тривають бойові дії на Сході країни, соціально-політична нестабільність, система підготовки та особливо перепідготовки суддівських кадрів буксує, судді перевантажені справами, не працює належний механізм, передбачений законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», через що суб'єкти кримінально-процесуальної діяльності підлягають протиправному тиску, погрозам, насиллю тощо. У результаті правосуддя не виглядає досконалим надійно забезпечуючим захист прав і законних інтересів громадян, суспільства та держави. У структурі офіційно зареєстрованої злочинності посягання проти правосуддя не займає значного місця. У статистичних звідомленнях їм, як правило, не присвячується окрема стрічка на папері. Але вряд чи можна вважати помилковим твердженням, що рівень латентності подібних кримінальних правопорушень є достатньо високим. Можна стверджувати, що однією з умов збереження невідповідності між опублікованими даними про кримінальні правопорушення проти правосуддя і дійсним положенням речей є того ж роду суспільно небезпечні діяння, нерідко залишаються безкарними. Дійсність кримінально-правових засобів захисту правосуддя багато в чому залежить від того, наскільки чітко визначені законодавцем підвалини і умови їх виконання. Однак в регламентації відповідальності за даного роду злочини в наявності, на наш погляд, істотні недоліки, які нерідко заважають реалізації положень кримінального

закону у відповідності з його сенсом. Завданням системи примусового виконання є протидія вказаному вище громадському опору реалізації правосуддя, а звідси і той недостатній інструментарій роботи виконавця – він побудований так, щоб суспільство не змогло дорікати держава в надмірному тиску на своїх громадян. Для виконання рішення суду держава не пускає в хід усі можливості свого апарату примусу і системи санкцій, а намагається створити умови, коли у боржника прокинеться свідомість і у нього з'явиться воля виконати рішення суду. Свідченням цього є судова практика щодо захисту прав боржника від надмірно активних дій виконавців. Оскільки на сьогодні Україна є більш інтегрованою в європейський простір, сподіваємося, що розвиток системи примусового виконання рішень в Україні буде відбуватися за допомогою і відповідно до загальноєвропейських стандартів.

Ключові слова: невиконання судових рішень, правосуддя, Європейський суд з прав людини.

Анотація

Коновець В. П. Специфика уголовной ответственности за неисполнение судебных решений. – Статья.

Актуальность статьи заключается в том, что достижение цели построения в Украине правового европейского государства во многом зависит от того, будет ли должное нормальное функционирование так называемой третьей власти – судебной системы. Сейчас деятельность последней осуществляются в очень тяжелое для Украины время: экономика страны в упадке, продолжают боевые действия на Востоке страны, социально-политическая нестабильность, система подготовки и особенно переподготовки судебных кадров буксует, судьи перегружены делами, не работает надлежащий механизм, предусмотренный законом Украины «об обеспечении безопасности лиц, участвующих в уголовном судопроизводстве», из-за чего субъекты уголовно-процессуальной деятельности подлежат противоправному давлению, угрозам, насилию и т.п. В результате правосудие не выглядит совершенно надежно обеспечивающим защиту прав и законных интересов граждан, общества и государства. В структуре официально зарегистрированной преступности посягательства против правосудия не занимает значительного места. В статистических сообщениях им, как правило, не посвящается должного внимания. Но вряд ли можно считать ошибочным утверждение, что уровень латентности подобных уголовных преступлений является достаточно высоким. Можно утверждать, что одним из условий сохранения несоответствия между опубликованными данными об уголовных правонарушениях против правосудия и действительным положением вещей того же рода общественно опасные деяния, нередко остаются безнаказанными. Действительность уголовно-правовых средств защиты правосудия во многом зависит от того, насколько четко определены законодателем основы и условия их выполнения. Однако в регламентации ответственности за данного рода преступления налицо, на наш взгляд, существенные недостатки, которые нередко мешают реализации положений уголовного закона в соответствии с его смыслом. Задачей системы принудительного исполнения является противление указанному выше общественному сопротивлению осуществлению правосудия, а отсюда и тот недостаточный инструментальный работы исполнителя – он построен так, чтобы общество не смогло упрекать государство в избыточном давлении на своих граждан. Для исполнения решения суда государство не пускает в ход все возможности своего аппарата принуждения

и системы санкций, а пытается создать условия, когда у должника проснется сознание и у него появится воля выполнить решение суда. Свидетельством этого является судебная практика по защите прав должника от чрезмерно активных действий исполнителей. Поскольку на сегодня Украина является более интегрированной в европейское пространство, надеемся, что развитие системы принудительного исполнения решений в Украине будет происходить с помощью и в соответствии с общеевропейскими стандартами.

Ключевые слова: невыполнение судебных решений, правосудие, Европейский суд по правам человека.

Summary

Kononets V. P. Specifics of criminal liability for non-compliance with court decisions. – Article.

The relevance of the article is that achieving the goal of building a European rule of law in Ukraine largely depends on whether the proper functioning of the so-called third power – the judiciary. At present, the latter's activities are being carried out at a very difficult time for Ukraine: the country's economy is in decline, fighting continues in the east, socio-political instability, the system of training and especially retraining of judges is stalling, judges are overloaded, the proper mechanism provided by Ukrainian law does not work "On Ensuring the Security of Persons Participating in Criminal Proceedings", due to which the subjects of criminal procedure are subject to unlawful pressure, threats, violence, etc. As a result, justice does not look perfect to ensure the protection of the rights and legitimate interests of citizens, society and the state. In the structure of officially registered crime,

encroachment on justice does not occupy a significant place. In statistical reports, they are usually not dedicated to a separate tape on paper. But it can hardly be considered a false statement that the level of latency of such criminal offenses is quite high. It can be argued that one of the conditions for maintaining the discrepancy between the published data on criminal offenses against justice and the actual state of affairs are the same kind of socially dangerous acts, often go unpunished. The validity of criminal remedies for justice largely depends on how clearly defined by the legislator the foundations and conditions for their implementation. However, in the regulation of liability for this type of crime there are, in our opinion, significant shortcomings that often prevent the implementation of the provisions of criminal law in accordance with its meaning. The task of the enforcement system is to counteract the above public resistance to the administration of justice, and hence the insufficient tools of the executor – it is built so that society can not blame the state for excessive pressure on its citizens. To enforce the court decision, the state does not use all the possibilities of its apparatus of coercion and the system of sanctions, but tries to create conditions when the debtor wakes up and has the will to enforce the court decision. Evidence of this is the case law on the protection of the debtor's rights from excessive actions of the executors. As today Ukraine is more integrated into the European space, we hope that the development of the enforcement system in Ukraine will take place with the help and in accordance with European standards.

Key words: non-enforcement of court decisions, justice, the European Court of Human Rights.